

BS/41/2010

**OCENY PROPONOWANYCH ZMIAN
W SYSTEMIE EMERYTALNYM**

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
4 lutego 2010 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

SPIS TREŚCI

OCENY FUNKCJONOWANIA SYSTEMU UBEZPIECZEŃ EMERYTALNYCH	1
PREFERENCJE DOTYCZĄCE SYSTEMU UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH I POSTRZEGANE SKUTKI REFORMY EMERYTALNEJ.....	2
OPINIE O PROPOZYCJACH ZMIAN W SYSTEMIE EMERYTALNYM.....	7
Zmiany dotyczące wieku emerytalnego.....	7
Zmiany dotyczące zasad przechodzenia na emeryturę	10
Zmiany dotyczące ubezpieczenia emerytalnego w OFE	13
PRACA NA EMERYTURZE	16
ANEKS	19

System ubezpieczeń emerytalnych pozostaje jednym z istotnych tematów debaty politycznej i publicznej. Od lat mówi się o konieczności wydłużania aktywności zawodowej i wskazuje się na potrzebę zrównania wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn. Ostatnio przedmiotem dyskusji są zmiany w systemie emerytur mundurowych i rolniczych. Z kolei kryzys gospodarczy, który zbiegł się w czasie z wypłatą pierwszych emerytur kapitałowych, spowodował, że zaczęto szukać rozwiązań mających lepiej chronić oszczędności przyszłych emerytów przed zmianami na rynkach finansowych.

Te i inne kwestie związane z funkcjonowaniem systemu ubezpieczeń emerytalnych poruszyliśmy w jednym z ostatnich sondaży¹.

OCENY FUNKCJONOWANIA SYSTEMU UBEZPIECZEŃ EMERYTALNYCH

Zadowolenie ze sposobu funkcjonowania systemu ubezpieczeń emerytalnych w naszym kraju wyraża niespełna co czwarty dorosły Polak (24%). Ponad dwukrotnie więcej osób (50%) ocenia go krytycznie. Wyraźną przewagę negatywnych opinii o działaniu systemu emerytalnego w Polsce obserwowaliśmy także w latach ubiegłych. Największy odsetek osób niezadowolonych (64%) odnotowaliśmy w 2008 roku w okresie społecznych dyskusji nad rządowym projektem ograniczenia prawa do przechodzenia na wcześniejszą emeryturę i wprowadzenia emerytur pomostowych, który wszedł w życie na początku 2009 roku.

Opinie o systemie emerytalnym są w dużym stopniu zbieżne z oceną działalności ZUS. Pracę tej instytucji dobrze ocenia nieco więcej niż co piąty badany (22%), źle – ponad połowa (57%)².

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (237) przeprowadzono w dniach 4–10 lutego 2010 roku na liczącej 1021 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych Polaków.

² Zob. komunikat CBOS „Opinie o działalności prezydenta, parlamentu, ZUS, OFE i NFZ”, luty 2010.

Tabela 1

Czy, ogólnie rzecz biorąc, jest Pan(i) zadowolony(a) czy też niezadowolony(a) ze sposobu, w jaki w naszym kraju funkcjonuje system ubezpieczeń emerytalnych?	Wskazania według terminów badań				
	I 2001	III 2007	IX 2007	X 2008	II 2010
	w procentach				
Zdecydowanie niezadowolony(a)	15	25	15	30	19
Raczej niezadowolony(a)	23	28	32	34	31
Raczej zadowolony(a)	23	21	21	18	18
Zdecydowanie zadowolony(a)	3	2	7	8	6
Trudno powiedzieć	36	25	25	10	26

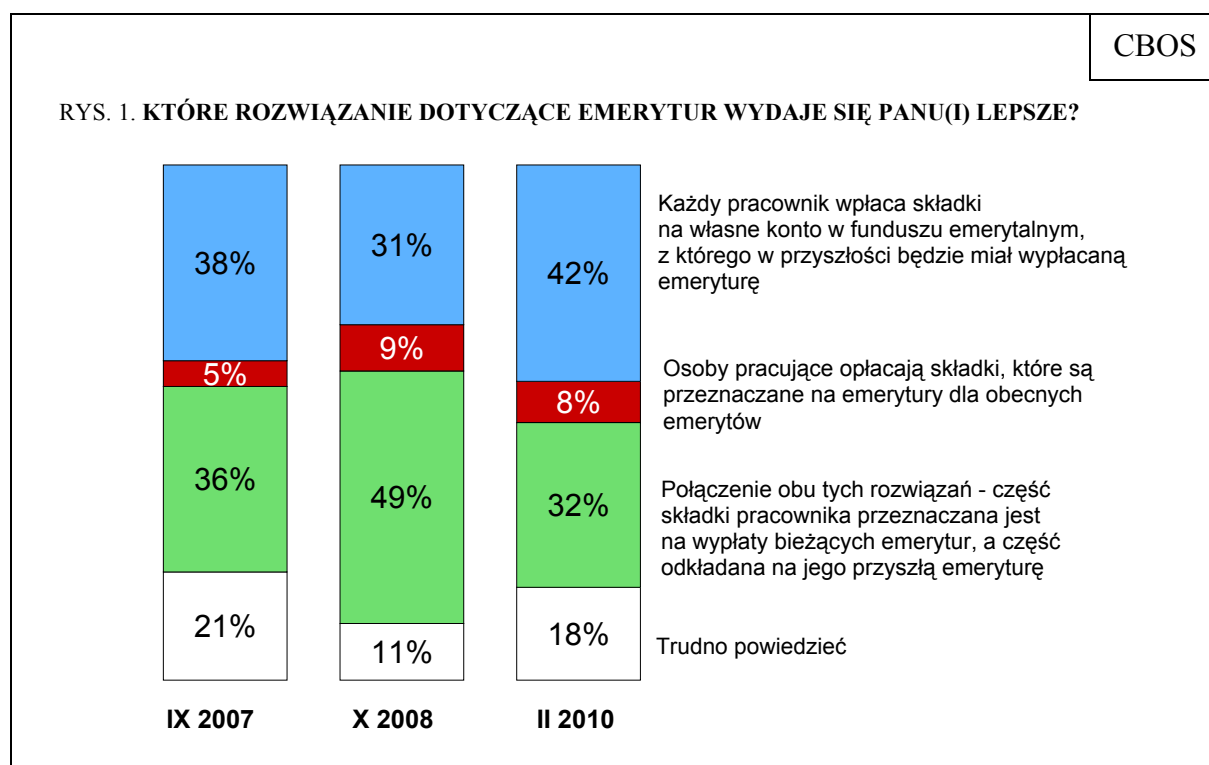
Negatywne oceny istniejącego systemu emerytalnego przeważają we wszystkich grupach społeczno-demograficznych. Najwięcej niezadowolonych jest wśród właścicieli firm (85%). Stosunkowo najbardziej zadowoleni z jego funkcjonowania są obecni beneficjenci systemu ubezpieczeń społecznych: emeryci (32%), a szczególnie osoby powyżej 65 roku życia (36%). Spośród pracujących względnie najlepiej oceniają go rolnicy (34%) i średni personel, technicy (32%).

Zwraca uwagę fakt, że nieco więcej zadowolonych z funkcjonowania systemu ubezpieczeń emerytalnych jest wśród osób objętych rolniczym system ubezpieczeń: zarówno pracujących, jak i emerytów (36%), oraz systemem zaopatrzeniowym (30%) niż wśród ubezpieczonych na ogólnych zasadach i pobierających świadczenia z ZUS (23%).

PREFERENCJE DOTYCZĄCE SYSTEMU UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH I POSTRZEGANE SKUTKI REFORMY EMERYTALNEJ

Na świecie funkcjonują dwa główne modele systemu ubezpieczeń społecznych – repartycyjny oraz kapitałowy. Pierwszy oparty jest na zasadzie solidarności międzypokoleniowej i polega na tym, że świadczenia emerytalne są wypłacane ze składek osób pracujących. W systemie kapitałowym emerytura jest finansowana ze składek zgromadzonych przez ubezpieczonego na jego indywidualnym koncie i pomnożonych o zyski z inwestycji finansowych. Reforma emerytalna, zapoczątkowana w Polsce w 1999 roku, zastąpiła system repartycyjny rozwiązaniem, które stanowi połączenie systemów kapitałowego i repartycyjnego. Przesłanką do wprowadzenia tej zmiany była groźba niewydolności systemu emerytalnego wobec niekorzystnych trendów demograficznych i rosnącej dysproporcji między liczbą osób aktywnych zawodowo i płacących składki a liczbą emerytów.

Nasze dotychczasowe badania pokazują, że odejście od repartycyjnego systemu ubezpieczeń społecznych jest zgodne z preferencjami Polaków. W ostatnim sondażu poparcie dla tego systemu wyraża tylko niespełna co dwunasty respondent (8%). Najwięcej osób (42%) opowiada się za modelem kapitałowym. Blisko co trzeci respondent (32%) uważa natomiast, że najwłaściwszym rozwiązaniem jest system mieszany, będący połączeniem modelu repartycyjnego i kapitałowego. W ostatnich kilkunastu miesiącach przybyło zwolenników systemu kapitałowego, zmniejszył się natomiast odsetek osób popierających rozwiązanie pośrednie, będące połączeniem obu modelowych systemów.

Preferencje dotyczące systemowych rozwiązań emerytalnych są zróżnicowane przez wiek oraz status społeczno-ekonomiczny badanych. System kapitałowy za najlepszy uważają w większości osoby od 25 do 44 roku życia, a więc ludzie mający przed sobą jeszcze wiele lat pracy i oszczędzania na emeryturę, mieszkańcy dużych miast, respondenci z wykształceniem wyższym oraz badani zatrudnieni poza rolnictwem. W grupach społeczno-zawodowych są to przede wszystkim: właściciele firm, kadra kierownicza i specjaliści oraz pracownicy administracyjno-biurowi. Rozwiązanie będące połączeniem obu głównych systemów

emerytalnych znajduje poparcie co najmniej równie często jak system kapitałowy wśród ludzi starszych, mieszkańców wsi, osób najslabiej wykształconych i sytuowanych (o miesięcznych dochodach *per capita* do 500 zł), a także wśród biernych zawodowo: uczniów i studentów, gospodyń domowych oraz emerytów. System repartycyjny ma najmniej zwolenników we wszystkich grupach społeczno-demograficznych.

Mimo że od momentu wprowadzenia reformy emerytalnej minęło już jedenaście lat, jej skutki są jeszcze przez ludzi słabo odczuwane. Pierwsze emerytury według nowych zasad zaczęto wypłacać w ubiegłym roku i – jak dotychczas – otrzymuje je bardzo niewiele osób. Nic zatem dziwnego, że ocena wyników reformy emerytalnej nastęrcza badanym dużo trudności. Społeczne opinie o efektach tej reformy są niejednoznaczne, przy czym wiele osób przyznaje, że nie orientuje się w tej sprawie.

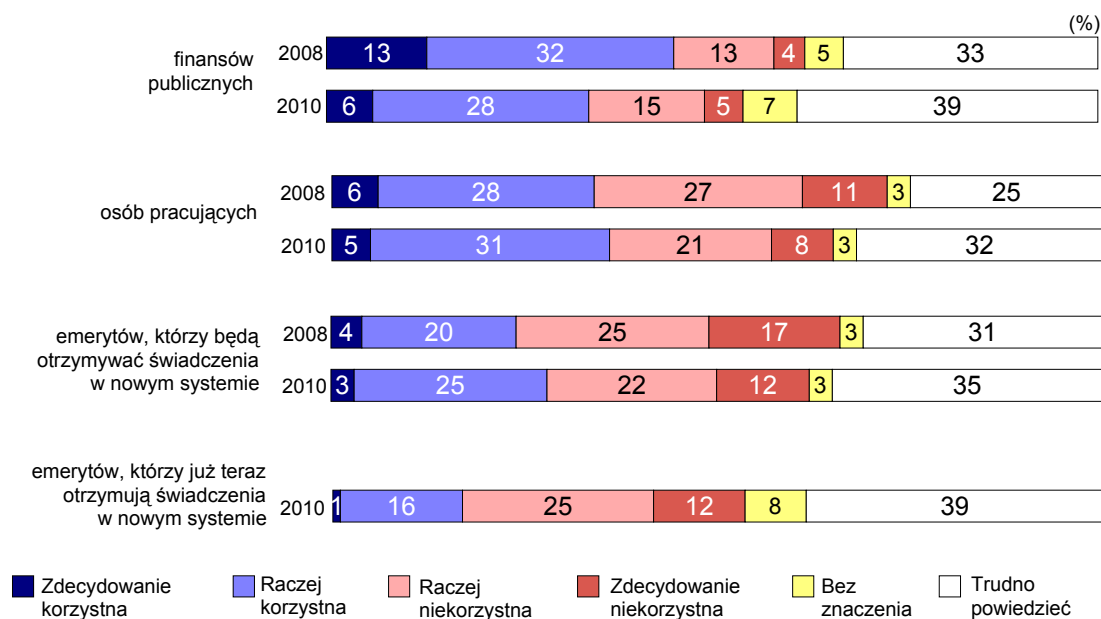
Przeważa pogląd, że zmiany w systemie emerytalnym wprowadzone w 1999 roku są korzystne dla finansów publicznych. Warto jednak zauważyć, że opinia ta jest obecnie rzadziej podzielana niż kilkanaście miesięcy temu.

O ile obecnie mniej osób niż w 2008 roku dostrzega zyski z reformy dla finansów publicznych, o tyle więcej osób widzi korzyści dla ludzi: pracujących i przyszłych emerytów. Przed blisko półtora rokiem nieznacznie wprawdzie, ale przeważała opinia, że zmiana w systemie emerytalnym jest niekorzystna dla tych, którzy jeszcze pracują. Obecnie dominuje przekonanie, że skorzystali oni na reformie. Mimo poprawy przewidywań dotyczących skutków zmian dla emerytów, którzy będą otrzymywać świadczenia w nowym systemie, nadal przeważa przekonanie, że obecne rozwiązania są dla nich niekorzystne.

Stosunkowo najgorzej postrzegane są następstwa reformy systemu emerytalnego dla osób, które już teraz otrzymują świadczenia w nowym systemie. Wyraźnie częstsza jest opinia, że ludzie ci stracili w wyniku reformy emerytalnej, niż na niej zyskali.

RYS. 2. W 1999 ROKU PRZEPROWADZONO W POLSCE REFORMĘ EMERYTALNĄ. STARY SYSTEM, W KTÓRYM ZE SKŁADEK PRACOWNIKÓW OPLACANO BIEŻĄCE EMERYTURY, ZASTĄPIONO NOWYM, W KTÓRYM KAŻDY PRACOWNIK MA INDYWIDUALNE KONTO, NA KTÓRE WPLACA SKŁADKI EMERYTALNE. W NOWYM SYSTEMIE WYSOKOŚĆ EMERYTURY JEST ZALEŻNA OD WIELKOŚCI SKŁADEK ZGROMADZONYCH NA INDYWIDUALNYM KONCIE. JAK PAN(I) OCENIA, CZY ZMIANA TA JEST KORZYSTNA DLA:

Szczególnie ciekawe wydają się opinie o rezultatach reformy emerytalnej wśród samych zainteresowanych, a więc respondentów ubezpieczonych w nowym systemie: płacących składki do ZUS i do OFE. Okazuje się, że lepiej niż ogół badanych postrzegają oni skutki zmian, wprowadzonych ponad dziesięć lat temu, dla osób pracujących oraz dla przyszłych emerytów. Prawie połowa ubezpieczonych w II filarze (47%) uważa, że nowy system jest korzystny dla osób pracujących i płacących składki. Niemal dwie piąte (38%) spodziewa się, że zyskają emeryci, którzy będą w przyszłości otrzymywać świadczenia w nowym systemie. Jednocześnie tylko 15% uważa, że korzyści ze zmian odniosły osoby, które już teraz otrzymują emerytury w nowym systemie. Widać więc, że mimo świadomości, iż pierwsi świadczeniobiorcy, którzy otrzymali emerytury według nowych zasad, mogą się czuć rozczarowani ich wysokością, ubezpieczeni w OFE nie tracą nadziei, że sami zdołają wypracować sobie godziwe świadczenia emerytalne.

ODPOWIEDZI OSÓB UBEZPIECZONYCH W NOWYM SYSTEMIE (N=235)

		CBOS
<p>W 1999 roku przeprowadzono w Polsce reformę emerytalną. Stary system, w którym ze składek pracowników opłacano bieżące emerytury, zastąpiono nowym, w którym każdy pracownik ma indywidualne konto, na które wpłaca składki emerytalne. W nowym systemie wysokość emerytury jest zależna od wielkości składek zgromadzonych na indywidualnym koncie. Jak Pan(i) ocenia, czy zmiana ta jest korzystna dla:</p>		
<p>• finansów publicznych</p>		
Korzystna		34%
Niekorzystna		24%
Bez znaczenia		9%
	Trudno powiedzieć	33%
<p>• osób pracujących</p>		
Korzystna		47%
Niekorzystna		25%
Bez znaczenia		2%
	Trudno powiedzieć	26%
<p>• emerytów, którzy będą otrzymywać świadczenia w nowym systemie</p>		
Korzystna		38%
Niekorzystna		34%
Bez znaczenia		2%
	Trudno powiedzieć	26%
<p>• emerytów, którzy już teraz otrzymują świadczenia w nowym systemie</p>		
Korzystna		15%
Niekorzystna		45%
Bez znaczenia		7%
	Trudno powiedzieć	33%

Wdrażanie zmian w systemie emerytalnym: wprowadzenie kont osobistych, możliwość pomnażania zgromadzonych środków oraz powiązanie osobistego wkładu do systemu z wysokością emerytury, rozbudziło wiele nadziei na wyższe emerytury w przyszłości. W połowie 1998 roku, na krótko przed wejściem w życie reformy emerytalnej, przeważało optymistyczne przekonanie, że dysproporcje między wysokością świadczeń emerytalnych i zarobków będą w przyszłości raczej malały, niż rosły. W połowie 2000 roku, a więc po upływie półtora roku od momentu wprowadzenia reformy, w zasadzie takie same liczebnie były grupy badanych przewidujących, że świadczenia otrzymywane w przyszłości przez emerytów będą w stosunku do zarobków wyższe, i tych, którzy sądzili, że

będą niższe. Pod koniec 2008 roku, w przeddzień wypłat pierwszych emerytur według nowych zasad, prognozy wysokości świadczeń były trzykrotnie częściej pesymistyczne niż optymistyczne. Obecnie, kiedy zaczęto już wypłacać emerytury w nowym systemie, nadzieje na otrzymywanie w przyszłości relatywnie wyższych świadczeń jeszcze stopniały. Tylko co dziewiąty badany (11%) spodziewa się, że w przyszłości wysokość emerytury w stosunku do zarobków będzie wyższa niż obecnie. Niemal połowa respondentów (48%) sądzi, że będzie odwrotnie – przewiduje pogłębienie się dysproporcji między wysokością świadczeń emerytalnych i zarobków.

Tabela 2

Jak Pan(i) sądzi, czy w przyszłości, np. za 15 lat, wysokość emerytury w stosunku do zarobków będzie:	Wskaźniki respondentów według terminów badań			
	VI 1998	VI 2000	X 2008	II 2010
	w procentach			
– mniejsza niż obecnie	8	21	46	48
– podobna jak obecnie	26	30	22	21
– większa niż obecnie	37	20	15	11
Trudno powiedzieć	30	29	17	20

OPINIE O PROPOZYCJACH ZMIAN W SYSTEMIE EMERYTALNYM

Pojawiają się różne propozycje zmian w systemie emerytalnym. Miałyby one dotyczyć przede wszystkim wieku emerytalnego, zasad przechodzenia na emeryturę różnych grup społeczno-zawodowych oraz ubezpieczenia w otwartych funduszach emerytalnych.

ZMIANY DOTYCZĄCE WIEKU EMERYTALNEGO

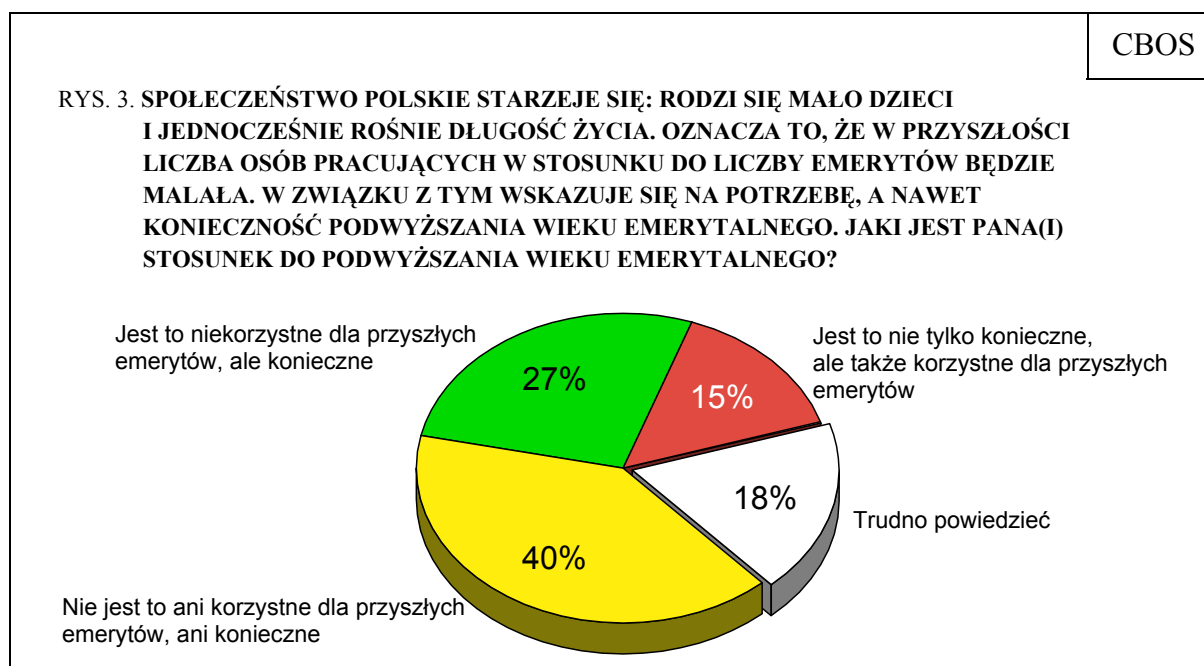
Od lat już mówi się o konieczności podniesienia wieku emerytalnego. Potrzeba wydłużenia aktywności na rynku pracy wynika z procesów demograficznych: starzenia się społeczeństwa, niskiego przyrostu naturalnego i zwiększenia się oczekiwanej długości życia. Tymczasem postulowane zmiany, związane z koniecznością wydłużenia okresu aktywności zawodowej, wywołują w społeczeństwie wyraźny sprzeciw. Ponad trzy czwarte badanych (77%) jest przeciwnych podwyższaniu wieku uprawniającego do przejścia na emeryturę. Rozwiązanie to popiera zaledwie 16% ankietowanych.

Niechęć do podwyższania wieku emerytalnego dominuje we wszystkich analizowanych grupach społeczno-demograficznych.

		CBOS
Pojawiają się różne propozycje dotyczące zmian w systemie emerytalnym. Co Pan(i) sądzi o każdej z nich?		
Stopniowe podwyższanie wieku uprawniającego do przejścia na emeryturę		
Zdecydowanie popieram tę propozycję		4%
Raczej popieram tę propozycję		12%
Raczej jestem temu przeciwny(a)		32%
Zdecydowanie jestem temu przeciwny(a)		45%
Trudno powiedzieć		7%

Mimo dość jednoznacznego sprzeciwu wobec podwyższania wieku emerytalnego wiele osób ma świadomość, że zmiany w tym zakresie są nieuchronne. Wprawdzie w opinii większości badanych (67%) podniesienie wieku uprawniającego do pobierania świadczeń emerytalnych nie jest korzystne dla przyszłych emerytów, jednak znaczna część ankietowanych (42%) uznaje to za konieczne.

O konieczności podwyższania wieku emerytalnego przekonani są przede wszystkim respondenci najlepiej wykształceni (łącznie 58% mających wykształcenie wyższe) i sytuowani (64% o miesięcznych dochodach *per capita* powyżej 1500 zł). W grupach społeczno-zawodowych są to przede wszystkim właściciele firm (71%) oraz kadra kierownicza i specjaliści (55%).

Innym postulowanym rozwiązaniem, które budzi wyraźny społeczny sprzeciw, jest zrównanie wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn. Możliwość taką odrzuca niemal trzy czwarte badanych (74%). Za zrównaniem wieku emerytalnego pracowników obu płci opowiada się co piąta osoba (20%)³.

Sprzeciw wobec tej propozycji przeważa we wszystkich analizowanych grupach społeczno-demograficznych. Zwraca uwagę fakt, że częściej odnoszą się do niej krytycznie kobiety (81%) niż mężczyźni (67%). Stosunkowo najczęściej zrównanie wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn popierają badani przez nas właściciele firm (46%).

		CBOS
Pojawiają się różne propozycje dotyczące zmian w systemie emerytalnym. Co Pan(i) sądzi o każdej z nich?		
Zrównanie wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn		
Zdecydowanie popieram tę propozycję		8%
Raczej popieram tę propozycję		12%
Raczej jestem temu przeciwny(a)		31%
Zdecydowanie jestem temu przeciwny(a)		43%
Trudno powiedzieć		6%

Z dość przychylnymi reakcjami spotyka się natomiast proponowana przez minister pracy Jolantę Fedak rezygnacja z ogólnego określania wieku emerytalnego, przy założeniu, że na emeryturę można byłoby przejść po wypracowaniu świadczenia emerytalnego w wysokości, która zapewniałaby utrzymanie na godziwym poziomie. Rozwiązanie to popiera 45% badanych, podczas gdy 32% ankietowanych odnosi się do niego krytycznie.

Propozycja rezygnacji z ogólnego określania wieku emerytalnego znajduje największe poparcie wśród mieszkańców dużych miast (61%), osób najlepiej wykształconych (59% wśród mających wyższe wykształcenie) oraz sytuowanych (66% wśród badanych o miesięcznych dochodach *per capita* powyżej 1500 zł). Pomysł ten wyraźnie spodobał się biorącym udział w badaniu właścicielom firm (76%). Ponadto propozycję tę bardziej przychylnie przyjęli młodszy niż starsi respondenci.

---

³ Więcej na temat wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn w osobnym komunikacie CBOS poświęconym tej problematyce (w przygotowaniu).

Pojawiają się różne propozycje dotyczące zmian w systemie emerytalnym. Co Pan(i) sądzi o każdej z nich?

Rezygnacja z ogólnego określania wieku emerytalnego. Na emeryturę można byłoby przejść po wypracowaniu świadczenia emerytalnego w wysokości, która zapewniałaby utrzymanie na godziwym poziomie. Wysokość świadczenia uprawniającego do przejścia na emeryturę ustalałby parlament lub rząd

Zdecydowanie popieram tę propozycję	11%
Raczej popieram tę propozycję	34%
Raczej jestem temu przeciwny(a)	19%
Zdecydowanie jestem temu przeciwny(a)	13%
Trudno powiedzieć	23%

ZMIANY DOTYCZĄCE ZASAD PRZECHODZENIA NA EMERYTURĘ

Rząd Donalda Tuska stawia sobie za zadanie dokończenie reformy ubezpieczeń społecznych. W 2009 roku weszły w życie nowe zasady wcześniejszego przechodzenia na emeryturę ze względu na rodzaj wykonywanej pracy. Wprowadzenie emerytur pomostowych wiązało się z ograniczeniem liczby uprawnionych do przechodzenia na wcześniejsze emerytury. Planowane są kolejne zmiany. Przygotowany przez rząd „Plan rozwoju i konsolidacji finansów publicznych 2010 – 2011” zakłada włączenie służb mundurowych do powszechnego systemu ubezpieczeń. Żołnierze zawodowi i funkcjonariusze podlegli MSWiA, przyjmowani do służby od 2012 roku, mieliby płacić składki na ZUS i przechodzić na emeryturę – w zależności od płci – w wieku 60 lub 65 lat. Mniej rewolucyjne są zamierzenia rządu wobec rolników. Nie jest planowana likwidacja KRUS ani podniesienie składki dla wszystkich rolników. Rozważane jest natomiast powiązanie wysokości składek emerytalnych z dochodami rolników i przeniesienie do powszechnego systemu emerytalnego części rolników, np. tych, którzy posiadają co najmniej 15-hektarowe gospodarstwa.

Istnieje obiegowe przekonanie, że Polacy opowiadają się za utrzymaniem przywilejów emerytalnych różnych grup społecznych. Wbrew tego rodzaju opiniom, wyniki naszego badania z października 2008 roku pokazywały, że przyzwolenie społeczne na ograniczenie przywilejów emerytalnych jest dość duże. Wnioski te znajdują potwierdzenie w naszych najnowszych danych. Zarówno z wcześniejszych, jak i tegorocznych badań wynika, że – w opinii społecznej – potrzebne są zmiany w systemie emerytalnym prowadzące do jego

większego ujednolicania. Zasady nabywania świadczeń emerytalnych powinny być zatem takie same dla jak największej liczby pracujących.

Postulat likwidacji przywilejów emerytalnych pracowników służb mundurowych i objęcie ich powszechnym systemem emerytalnym aprobuje 62% badanych. Sprzeciwia mu się natomiast co czwarty ankietowany (26%).

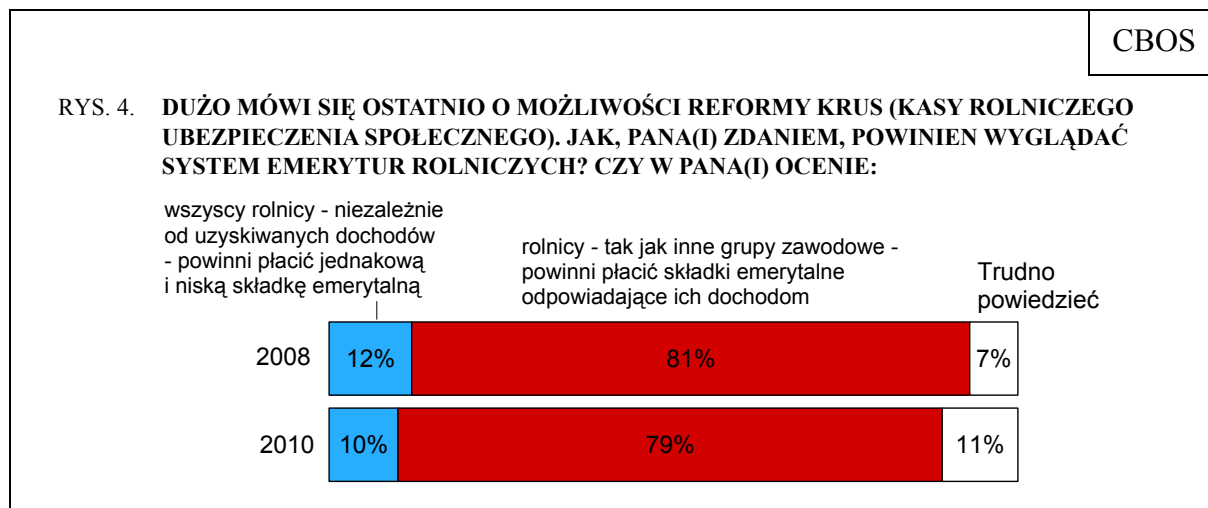
		CBOS
Pojawiają się różne propozycje dotyczące zmian w systemie emerytalnym. Co Pan(i) sądzi o każdej z nich?		
Likwidacja przywilejów emerytalnych pracowników służb mundurowych i objęcie ich powszechnym systemem emerytalnym		
Zdecydowanie popieram tę propozycję		30%
Raczej popieram tę propozycję		32%
Raczej jestem temu przeciwny(a)		17%
Zdecydowanie jestem temu przeciwny(a)		9%
Trudno powiedzieć		12%

Zupełnie inaczej rozkładają się opinie w tej kwestii wśród samych zainteresowanych, a więc osób objętych zaopatrzeniowym systemem ubezpieczeń oraz jego beneficjentów. Wprawdzie w badanej przez nas próbie znalazło się niewielu obecnych lub emerytowanych pracowników służb mundurowych, jednak warto przytoczyć ich opinie. Większość spośród nich jest przeciwna likwidacji przywilejów emerytalnych służb mundurowych i objęciu ich powszechnym systemem ubezpieczeń. Zmiany zasad ubezpieczenia pracowników służb mundurowych popiera blisko co trzecia osoba z tej grupy.

OPINIE OSÓB OBJĘTYCH ZAOPATRZENIOWYM SYSTEMEM EMERYTALNYM ORAZ OTRZYMUJĄCYCH ŚWIADCZENIA Z ORGANÓW EMERYTALNYCH SŁUŻB MUNDUROWYCH (N=23)

		CBOS
Pojawiają się różne propozycje dotyczące zmian w systemie emerytalnym. Co Pan(i) sądzi o każdej z nich?		
Likwidacja przywilejów emerytalnych pracowników służb mundurowych i objęcie ich powszechnym systemem emerytalnym		
Popieram tę propozycję		32%
Jestem temu przeciwny(a)		68%
Trudno powiedzieć		0%

Jeszcze większe jest społeczne przyzwolenie na zmiany w systemie ubezpieczeń rolniczych. W opinii ogromnej większości badanych, rolnicy – tak jak inni pracujący – powinni płacić składki emerytalne odpowiadające ich dochodom. Przeciwnego zdania jest tylko co dziesiąty ankietowany.

Co ciekawe, pogląd, że rolnicy powinni płacić składki emerytalne na zasadach ogólnych, wyraźnie dominuje także wśród osób objętych rolniczym systemem ubezpieczeń oraz wśród obecnych beneficjentów tego systemu. Można przypuszczać, że w ocenie samych zainteresowanych zmiana zasad ubezpieczeń rolniczych nie byłaby odbierana jako niekorzystna. Duża część gospodarstw rolnych osiąga jedynie bardzo niewielkie dochody lub nie uzyskuje ich w ogóle, produkując tylko lub przede wszystkim na własne potrzeby. Prawdopodobnie w ocenie rolników ubezpieczonych w KRUS powiązanie składki z osiąganymi dochodami nie musiałoby oznaczać wzrostu ich obciążeń finansowych.

OPINIE OSÓB OBJĘTYCH ROLNICZYM SYSTEMEM UBEZPIECZEŃ ORAZ OTRZYMUJĄCYCH ŚWIADCZENIA Z KRUS

CBOS

Dużo mówi się ostatnio o możliwości reformy KRUS (Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego). Jak, Pana(i) zdaniem, powinien wyglądać system emerytur rolniczych? Czy w Pana(i) ocenie:	N=98
• wszyscy rolnicy – niezależnie od uzyskiwanych dochodów – powinni płacić jednakową i niską składkę emerytalną	22%
• wszyscy rolnicy – tak jak inne grupy zawodowe – powinni płacić składki emerytalne odpowiadające ich dochodom	63%
Trudno powiedzieć	15%

ZMIANY DOTYCZĄCE UBEZPIECZENIA EMERYTALNEGO W OFE

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej (MPiPS) zaproponowało zmiany dotyczące emerytur kapitałowych. W mediach najbardziej szerokim echem odbiła się propozycja obniżenia poziomu części składki przekazywanej do OFE z obecnych 7,3% do 3% podstawy wymiaru składek. Inna ewentualna zmiana miałaby polegać na umożliwieniu członkom otwartych funduszy emerytalnych otrzymania jednorazowej wypłaty środków zgromadzonych na rachunku w OFE, pod warunkiem zgromadzenia w ZUS przez ubezpieczonego kwoty pozwalającej mu na wypłatę miesięcznej emerytury nie niższej niż dwukrotność najniższej emerytury. MPiPS zaproponowało także, aby wprowadzić możliwość przeniesienia całości lub części zgromadzonych w OFE środków na konto w ZUS ubezpieczonych, którzy ukończyli 55 lat, w przypadku kobiet, albo 60 lat, w przypadku mężczyzn. W zamyśle ich inicjatorów postulowane zmiany miałyby służyć przede wszystkim lepszej ochronie środków zgromadzonych w OFE i tym samym zwiększeniu bezpieczeństwa finansowego przyszłych emerytów.

Opinie społeczne na temat ewentualnych zmian dotyczących emerytur kapitałowych są raczej słabo wykrystalizowane, o czym świadczą wysokie odsetki odpowiedzi „trudno powiedzieć” na pytania związane z tą kwestią (od 32% do 38%). Najwyraźniej opinii publicznej nie są znane argumenty przemawiające za wprowadzaniem proponowanych zmian bądź zachowaniem *status quo*. Stosunkowo najlepiej przyjmowany jest pomysł wprowadzenia możliwości jednorazowej wypłaty wszystkich pieniędzy zgromadzonych w OFE po przejściu na emeryturę pod warunkiem, że ktoś zgromadził w ZUS środki pozwalające na wypłatę mu odpowiednio wysokich świadczeń. Rozwiązanie to popiera 39% respondentów, a przeciwnych mu jest 29% badanych. Niejednoznacznie, choć nieco częściej krytycznie (35%) niż pozytywnie (27%), odbierany jest pomysł wprowadzenia możliwości przekazania przez ubezpieczonego pieniędzy zgromadzonych w otwartym funduszu emerytalnym do ZUS na pięć lat przed osiągnięciem wieku emerytalnego. Raczej niechętnie przyjmowany jest także pomysł obniżenia części składki odprowadzanej przez pracujących do otwartych funduszy emerytalnych (OFE) i tym samym zwiększenia części składki przekazywanej do ZUS. Aprobuje go tylko co czwarty badany (25%), podczas gdy sprzeciwia mu się dwie piąte ankietowanych (40%).

		CBOS
Pojawiają się różne propozycje dotyczące zmian w systemie emerytalnym. Co Pan(i) sądzi o każdej z nich?		
Obniżenie części składki odprowadzanej przez pracujących do otwartych funduszy emerytalnych (OFE) i tym samym zwiększenie części składki przekazywanej do ZUS-u		
Zdecydowanie popieram tę propozycję		4%
Raczej popieram tę propozycję		21%
Raczej jestem temu przeciwny(a)		24%
Zdecydowanie jestem temu przeciwny(a)		16%
Trudno powiedzieć		35%
Wprowadzenie możliwości jednorazowej wypłaty wszystkich pieniędzy zgromadzonych w otwartym funduszu emerytalnym po przejściu na emeryturę pod warunkiem, że ktoś zgromadził w ZUS środki pozwalające na wypłacenie mu odpowiednio wysokich świadczeń		
Zdecydowanie popieram tę propozycję		12%
Raczej popieram tę propozycję		27%
Raczej jestem temu przeciwny(a)		21%
Zdecydowanie jestem temu przeciwny(a)		8%
Trudno powiedzieć		32%
Wprowadzenie możliwości przekazania przez ubezpieczonego pieniędzy zgromadzonych w otwartym funduszu emerytalnym do ZUS na 5 lat przed osiągnięciem wieku emerytalnego		
Zdecydowanie popieram tę propozycję		5%
Raczej popieram tę propozycję		22%
Raczej jestem temu przeciwny(a)		23%
Zdecydowanie jestem temu przeciwny(a)		12%
Trudno powiedzieć		38%

Szczególnie istotne wydają się opinie o zmianach dotyczących emerytur kapitałowych wśród samych zainteresowanych, a więc osób, które są ubezpieczone w OFE. Okazuje się, że kwestie te są dla nich mniej abstrakcyjne niż dla ogółu badanych, na co wskazuje znacząco niższy w tej grupie odsetek odpowiedzi „trudno powiedzieć”. Z wyraźnym sprzeciwem ubezpieczonych w II filarze spotyka się pomysł obniżenia części składki przekazywanej przez pracujących do OFE: krytycznie ocenia go niemal dwie trzecie z nich. Dwie pozostałe propozycje MPiPS budzą niejednoznaczne opinie, przy czym dość przychylnie przyjmowany jest pomysł wprowadzenia możliwości jednorazowej wypłaty wszystkich pieniędzy zgromadzonych w OFE po przejściu na emeryturę, o ile ktoś zgromadził w ZUS środki pozwalające na wypłacenie mu odpowiednio wysokich świadczeń. Raczej krytycznie natomiast odbierane jest ewentualne umożliwienie przekazania przez ubezpieczonego pieniędzy zgromadzonych w OFE do ZUS na pięć lat przed osiągnięciem wieku emerytalnego.

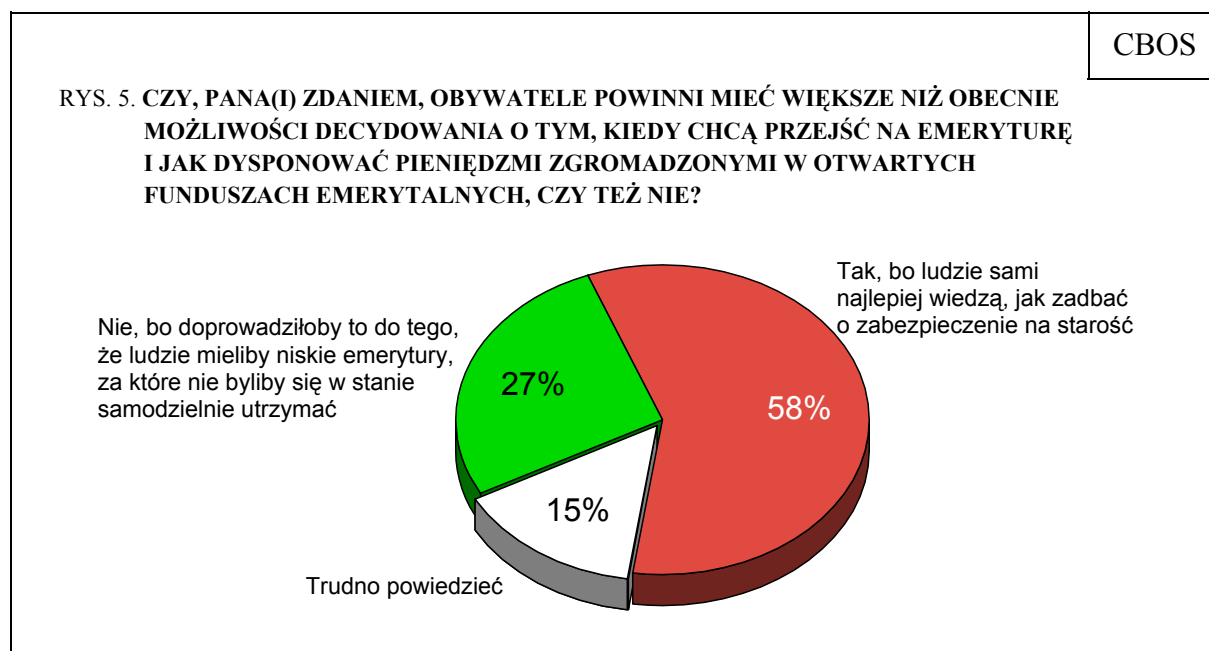
		CBOS
Pojawiają się różne propozycje dotyczące zmian w systemie emerytalnym. Co Pan(i) sądzi o każdej z nich?		
Obniżenie części składki odprowadzanej przez pracujących do otwartych funduszy emerytalnych (OFE) i tym samym zwiększenie części składki przekazywanej do ZUS-u		
Popieram tę propozycję		22%
Jestem temu przeciwny(a)		62%
Trudno powiedzieć		16%
Wprowadzenie możliwości jednorazowej wypłaty wszystkich pieniędzy zgromadzonych w otwartym funduszu emerytalnym po przejściu na emeryturę pod warunkiem, że ktoś zgromadził w ZUS środki pozwalające na wypłacenie mu odpowiednio wysokich świadczeń		
Popieram tę propozycję		48%
Jestem temu przeciwny(a)		36%
Trudno powiedzieć		16%
Wprowadzenie możliwości przekazania przez ubezpieczonego pieniędzy zgromadzonych w otwartym funduszu emerytalnym do ZUS na 5 lat przed osiągnięciem wieku emerytalnego		
Popieram tę propozycję		32%
Jestem temu przeciwny(a)		43%
Trudno powiedzieć		25%

Kontrowersje wokół niektórych propozycji zmian w systemie emerytalnym, takich jak: rezygnacja z odgórnego określania wieku emerytalnego czy też wprowadzenie możliwości jednorazowej wypłaty pieniędzy zgromadzonych w OFE, obrazują dylemat towarzyszący wyborowi między dwiema istotnymi wartościami – wolnością i bezpieczeństwem socjalnym. Zwiększenie możliwości decydowania przez obywateli o swoich pieniądzach wywołuje niekiedy obawy, że nie zawsze będą oni podejmować decyzje racjonalne, najlepsze dla siebie i swojej przyszłości. Finansowe i organizacyjne skutki takich nieprzemyślanych posunięć ponosiłoby potem państwo.

Jak wiadomo z wcześniejszych badań, Polacy są w większości zwolennikami państwa opiekuńczego; do zadań władz państwowych zaliczają także zapewnienie obywatelom zabezpieczenia na starość⁴. Mimo przekonania o powinnościach państwa w tym zakresie, postulat poszerzenia wolności obywateli w ich decyzjach emerytalnych spotyka się z przychylnym przyjęciem. Większość badanych opowiada się za zwiększeniem możliwości decydowania przez obywateli o tym, kiedy chcą przejść na emeryturę i jak dysponować

⁴ Por. komunikat CBOS „System emerytalny – oceny i postulaty”, listopad 2008.

pieniężni zgromadzonymi w otwartych funduszach emerytalnych. Ich zdaniem, jest to dobry kierunek zmian, bo ludzie sami najlepiej wiedzą, jak zadbać o zabezpieczenie na starość. Nieco więcej niż co czwarty ankietowany krytykuje zwiększenie zakresu wolności obywateli w ich decyzjach emerytalnych obawiając się, że doprowadziłoby to do tego, iż ludzie mieliby niskie emerytury, za które nie byłoby się w stanie samodzielnie utrzymać.

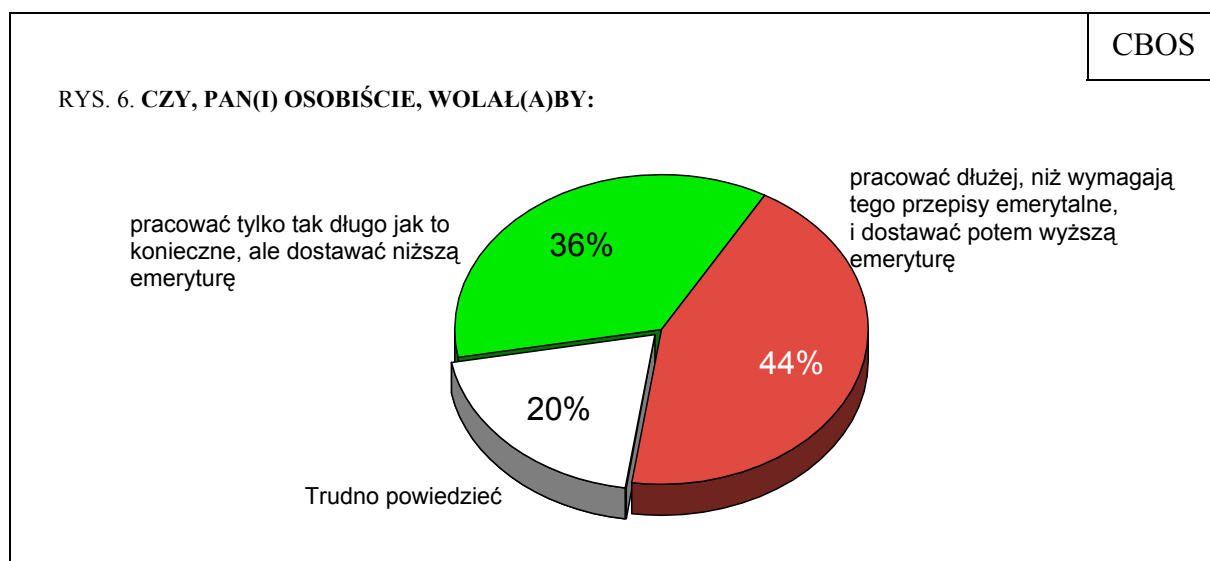

PRACA NA EMERYTURZE

Rezygnacja z aktywności zawodowej po osiągnięciu wieku emerytalnego jest prawem, ale nie obowiązkiem pracownika. Część osób po uzyskaniu uprawnień emerytalnych, o ile ma takie możliwości, decyduje się kontynuować pracę zawodową. Zmiany w systemie emerytalnym: ściślejsze powiązanie wysokości emerytury z wysokością zgromadzonych składek, będą sprzyjać w przyszłości tego rodzaju decyzjom. W skali społecznej – niezależnie od innych przyjętych lub dopiero planowanych rozwiązań – powinno to łagodzić problem przedwczesnego odchodzenia z rynku pracy osób starszych.

Ponad dwie piąte badanych (44%) deklaruje, że osobiście wolałoby pracować dłużej, niż wymagają tego przepisy emerytalne, i dostawać w przyszłości wyższą emeryturę. Niewiele mniej osób (36%) chciałoby pracować tylko tak długo jak to konieczne.

Obecne deklaracje ankietowanych nie muszą się pokrywać z ich rzeczywistymi wyborami, często wymuszonymi różnymi okolicznościami życiowymi. Pracę po osiągnięciu wieku emerytalnego planują najczęściej osoby, dla których jest to jeszcze odległa perspektywa, a więc ludzie młodzi, do 24 roku życia (61%), uczniowie i studenci (65%). Częściej niż przeciętnie chcą pracować po nabyciu uprawnień emerytalnych mieszkańcy dużych miast (53%), badani z wykształceniem wyższym (57%) oraz osoby najlepiej sytuowane (60%). W grupach społeczno-zawodowych deklaracje takie składają najczęściej właściciele firm (66%).

★

★

★

W opinii społecznej reforma emerytalna, która weszła w życie w 1999 roku, wprowadzająca m.in. indywidualne konta i wiążąca osobisty wkład do systemu z wysokością przyszłego świadczenia, była właściwym posunięciem. Mimo że wysokość pierwszych emerytur kapitałowych może rozczarowywać, znaczna część osób ubezpieczonych w OFE nie traci nadziei na to, że zdoła sobie wypracować świadczenia emerytalne w zadowalającej wysokości.

Planowane bądź tylko dyskutowane zmiany w systemie emerytalnym budzą zróżnicowane opinie. Nadal bardzo duży opór wywołują postulaty podwyższenia wieku

emerytalnego oraz zrównania wieku przechodzenia na emeryturę kobiet i mężczyzn. Z drugiej jednak strony wiele osób ma świadomość, że wobec niekorzystnych trendów demograficznych: niskiego przyrostu naturalnego, starzenia się społeczeństwa i coraz bardziej niekorzystnych proporcji między liczbą pracujących i emerytów w społeczeństwie, wydłużenie okresu aktywności zawodowej Polaków staje się koniecznością. Rozumieją to przede wszystkim osoby lepiej wykształcone i sytuowane. Są to zarazem te grupy, które same stosunkowo najczęściej są gotowe nadal pracować po nabyciu uprawnień emerytalnych. Perspektywa kontynuowania zatrudnienia w przypadku osób wykonujących pracę fizyczną jest już z pewnością mniej pociągająca.

W opinii społecznej godna rozważenia jest natomiast propozycja rezygnacji z odgórnego określania wieku emerytalnego, o ile osoby odchodzące na emeryturę wypracowałyby odpowiednio wysokie świadczenia.

Polacy akceptują zmiany zmierzające do większego ujednoczenia zasad emerytalnych. W opinii większości z nich, do powszechnego systemu emerytalnego należy włączyć pracowników służb mundurowych, rolnicy zaś powinni płacić składki w wysokości odpowiadającej ich dochodom.

Mało znane są propozycje MPiPS dotyczące zmian w emeryturach kapitałowych. Sami zainteresowani, a więc ubezpieczeni w II filarze, są przeciwni obniżeniu części składki przekazywanej przez pracujących do OFE. Jednak pomysł wprowadzenia możliwości jednorazowej wypłaty wszystkich pieniędzy zaoszczędzonych w OFE po przejściu na emeryturę, o ile ktoś zgromadził w ZUS środki pozwalające na wypłacenie mu odpowiednio wysokich świadczeń, budzi wśród nich w przeważającej mierze przychylne opinie.

Generalnie większość badanych opowiada się za zwiększeniem możliwości decydowania przez obywateli o tym, kiedy chcą przejść na emeryturę i jak dysponować pieniędzmi zgromadzonymi w otwartych funduszach emerytalnych.

Opracowała
Beata ROGUSKA

A N E K S

Tabela 1

		Czy, ogólnie rzecz biorąc, jest Pan(i) zadowolony(a) czy też niezadowolony(a) ze sposobu, w jaki w naszym kraju funkcjonuje system ubezpieczeń emerytalnych?			Liczba osób
		Niezadowolony(a)	Zadowolony(a)	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		50	24	26	1020
Płeć	Mężczyźni	51	26	23	487
	Kobiety	49	22	29	533
Wiek	18-24 lata	29	24	47	135
	25-34	49	24	27	195
	35-44	56	18	26	156
	45-54	62	16	21	180
	55-64	62	24	14	171
	65 lat i więcej	39	36	25	184
Miejsce zamieszkania	Wieś	45	25	29	385
	Miasto do 20 tys.	55	20	25	137
	20-100 tys.	51	25	24	193
	101-500 tys.	56	22	22	163
	501 tys. i więcej mieszk.	50	24	26	142
Wykształcenie	Podstawowe	39	30	31	251
	Zasadnicze zawodowe	55	20	25	262
	Średnie	50	23	26	348
	Wyższe	59	22	19	159
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	68	21	10	88
	Średni personel, technicy	52	32	16	43
	Pracownicy adm.-biurowi	60	13	27	65
	Pracownicy usług	51	26	23	64
	Robotnicy wykwalifikowani	55	20	25	120
	Robotnicy niewykwalifik.	50	15	35	55
	Rolnicy	41	34	25	54
	Pracujący na własny rach.	85	9	6	37
Bierni zawodowo	Renciści	44	28	28	75
	Emeryci	47	32	21	216
	Uczniowie i studenci	29	20	51	89
	Bezrobotni	51	20	30	57
	Gospodynie domowe i inni	36	21	43	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	62	23	15	136
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	53	24	23	76
	sekt. prywat. poza rolnict.	60	16	24	233
	prywatnym gosp. rolnym	46	29	25	49
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	48	20	31	169
	501-750	49	25	26	157
	751-1000	49	25	26	180
	1001-1500	55	26	18	156
	Powyżej 1500 zł	55	31	15	115
Ocena własnych war. mater.	Złe	53	21	27	154
	Średnie	50	22	28	478
	Dobre	49	26	24	388
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	53	33	14	50
	Raz w tygodniu	46	25	29	472
	1-2 razy w miesiącu	52	26	22	159
	Kilka razy w roku	58	19	24	242
	W ogóle nie uczestniczy	46	21	32	97
Poglądy polityczne	Lewica	55	23	22	148
	Centrum	52	24	23	321
	Prawica	53	25	22	310
	Trudno powiedzieć	41	21	37	240

Tabela 2

		Które rozwiązanie dotyczące emerytur wydaje się Panu(i) lepsze?				Liczba osób
		Każdy pracownik wplaca składki na własne konto w funduszu emerytalnym, z którego w przyszłości będzie miał wypłacaną emeryturę	Osoby pracujące opłacają składki, które są przeznaczane na emerytury dla obecnych emerytów	Połączenie obu tych rozwiązań – część składki pracownika przeznaczana jest na wypłaty bieżących emerytur, a część odkładana na jego przyszłą emeryturę	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		42	8	32	18	1012
Płeć	Mężczyźni	47	7	33	13	484
	Kobiety	38	9	31	23	528
Wiek	18-24 lata	45	4	41	10	134
	25-34	55	4	28	13	195
	35-44	54	7	27	12	153
	45-54	42	9	37	12	180
	55-64	36	11	33	20	170
	65 lat i więcej	23	13	25	39	180
Miejsce zamieszkania	Wieś	35	10	34	22	383
	Miasto do 20 tys.	39	7	28	26	137
	20-100 tys.	45	8	36	11	193
	101-500 tys.	47	7	33	13	162
	501 tys. i więcej mieszk.	57	7	22	14	138
Wykształcenie	Podstawowe	29	10	29	32	248
	Zasadnicze zawodowe	42	12	32	14	261
	Średnie	48	7	30	15	344
	Wyższe	52	2	37	9	159
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	56	5	33	5	88
	Średni personel, technicy	64	4	23	9	41
	Pracownicy adm.-biurowi	48	1	36	15	65
	Pracownicy usług	59	9	25	7	64
	Robotnicy wykwalifikowani	46	13	35	5	120
	Robotnicy niewykwalifik.	45	9	35	11	55
	Rolnicy	38	8	23	31	54
	Pracujący na własny rach.	60	8	17	14	37
Bierni zawodowo	Renciści	31	13	21	36	75
	Emeryci	28	11	31	30	213
	Uczniowie i studenci	41	4	45	10	88
	Bezrobotni	37	8	34	22	57
	Gospodynie domowe i inni	34	2	38	26	56
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	53	5	35	7	136
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	56	9	30	6	75
	sekt. pryw. poza rolnict.	55	6	30	9	232
	prywatnym gosp. rolnym	42	12	21	25	49
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	32	10	35	22	169
	501-750	50	8	26	16	156
	751-1000	41	11	32	15	178
	1001-1500	44	8	32	16	156
	Powyżej 1500 zł	50	3	36	12	114
Ocena własnych war. mater.	Złe	34	12	27	26	151
	Średnie	40	10	30	21	477
	Dobre	48	5	35	12	384
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	23	21	32	23	49
	Raz w tygodniu	41	8	32	19	468
	1-2 razy w miesiącu	43	7	34	16	157
	Kilka razy w roku	44	7	32	17	240
	W ogóle nie uczestniczy	54	8	22	16	97
Poglądy polityczne	Lewica	36	15	32	17	147
	Centrum	47	8	29	16	321
	Prawica	43	6	38	13	309
	Trudno powiedzieć	38	8	27	28	236

Tabela 3

		W 1999 roku przeprowadzono w Polsce reformę emerytalną. Stary system, w którym ze składek pracowników opłacano bieżące emerytury, zastąpiono nowym, w którym każdy pracownik ma indywidualne konto, na które wpłaca składki emerytalne. W nowym systemie wysokość emerytury jest zależna od wielkości składek zgromadzonych na indywidualnym koncie. Jak Pan(i) ocenia, czy zmiana ta jest korzystna dla osób pracujących ?				Liczba osób
		Korzystna	Niekorzystna	Bez znaczenia	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		36	29	3	32	1019
Płeć	Mężczyźni	41	29	3	27	487
	Kobiety	32	29	2	37	532
Wiek	18-24 lata	40	23	3	34	135
	25-34	48	25	4	23	194
	35-44	37	31	2	30	156
	45-54	35	33	2	30	180
	55-64	31	38	3	28	171
	65 lat i więcej	26	23	2	48	184
Miejsce zamieszkania	Wieś	33	30	3	35	385
	Miasto do 20 tys.	41	26	3	31	137
	20-100 tys.	40	28	3	28	193
	101-500 tys.	43	29	3	25	162
	501 tys. i więcej mieszk.	30	28	3	39	142
Wykształcenie	Podstawowe	30	30	3	37	251
	Zasadnicze zawodowe	36	29	3	32	262
	Średnie	36	27	3	34	348
	Wyższe	49	29	2	21	158
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	48	28	1	23	88
	Średni personel, technicy	36	25	10	29	43
	Pracownicy adm.-biurowi	40	27		33	64
	Pracownicy usług	45	26	2	27	64
	Robotnicy wykwalifikowani	44	31	4	21	120
	Robotnicy niewykwalifik.	32	38	1	29	55
	Rolnicy	31	16	5	48	54
Pracujący na własny rach.	39	35	4	23	37	
Bierni zawodowo	Renciści	30	31	4	35	75
	Emeryci	30	29	2	39	216
	Uczniowie i studenci	36	32	2	30	89
	Bezrobotni	34	25		41	57
	Gospodynie domowe i inni	35	27	2	35	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	46	33	3	18	135
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	47	31	1	21	76
	sekt. pryw. poza rolnict.	39	27	3	30	233
	prywatnym gosp. rolnym	40	15	3	42	49
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	31	34	4	32	169
	501-750	31	32	5	33	157
	751-1000	40	31	2	27	180
	1001-1500	38	28	2	31	156
	Powyżej 1500 zł	48	28	2	22	114
Ocena własnych war. mater.	Złe	25	31	4	40	153
	Średnie	34	30	3	33	478
	Dobre	44	26	2	27	388
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	35	33	3	28	50
	Raz w tygodniu	37	25	3	35	471
	1-2 razy w miesiącu	35	35	3	28	159
	Kilka razy w roku	35	33	2	30	242
	W ogóle nie uczestniczy	42	22	3	33	97
Poglądy polityczne	Lewica	35	37	3	25	148
	Centrum	34	35	2	29	321
	Prawica	42	29	4	25	309
	Trudno powiedzieć	33	15	2	50	240

Tabela 4

		W 1999 roku przeprowadzono w Polsce reformę emerytalną. Stary system, w którym ze składek pracowników opłacano bieżące emerytury, zastąpiono nowym, w którym każdy pracownik ma indywidualne konto, na które wpłaca składki emerytalne. W nowym systemie wysokość emerytury jest zależna od wielkości składek zgromadzonych na indywidualnym koncie. Jak Pan(i) ocenia, czy zmiana ta jest korzystna dla emerytów, którzy będą w przyszłości otrzymywać świadczenia?				Liczba osób
		Korzystna	Niekorzystna	Bez znaczenia	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		28	34	3	35	1018
Płeć	Mężczyźni	34	34	3	29	487
	Kobiety	23	33	3	41	531
Wiek	18-24 lata	39	26	3	32	135
	25-34	29	35	3	33	194
	35-44	32	34	3	31	155
	45-54	30	38	3	29	180
	55-64	24	39	2	34	171
	65 lat i więcej	17	28	3	51	184
Miejsce zamieszkania	Wieś	25	35	2	38	385
	Miasto do 20 tys.	23	37	1	38	137
	20-100 tys.	32	33	4	31	193
	101-500 tys.	35	34	4	27	161
	501 tys. i więcej mieszk.	29	26	8	38	142
Wykształcenie	Podstawowe	25	31	1	42	251
	Zasadnicze zawodowe	25	35	5	34	262
	Średnie	29	33	4	34	347
	Wyższe	36	35	1	28	158
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	42	37		21	88
	Średni personel, technicy	27	40	15	18	43
	Pracownicy adm.-biurowi	23	45		33	64
	Pracownicy usług	25	36	4	35	64
	Robotnicy wykwalifikowani	33	35	4	27	120
	Robotnicy niewykwalifik.	29	44	4	23	55
	Rolnicy	29	21	5	45	54
	Pracujący na własny rach.	31	36	5	29	37
Bierni zawodowo	Renciści	22	33	4	40	75
	Emeryci	20	30	3	47	216
	Uczniowie i studenci	38	26	2	34	89
	Bezrobotni	26	34	1	39	57
	Gospodynie domowe i inni	27	29	3	42	56
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	33	41	2	24	135
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	34	41	6	18	76
	sekt. pryw. poza rolnict.	31	35	3	31	233
	prywatnym gosp. rolnym	29	22	6	44	49
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	27	35	3	36	169
	501-750	22	41	1	37	156
	751-1000	31	39	3	27	180
	1001-1500	28	33	5	34	156
	Powyżej 1500 zł	38	36	6	21	114
Ocena własnych war. mater.	Złe	20	31	3	46	152
	Średnie	25	36	2	37	478
	Dobre	35	32	5	29	388
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	30	33	1	35	50
	Raz w tygodniu	29	30	3	39	470
	1-2 razy w miesiącu	29	41	3	27	159
	Kilka razy w roku	26	40	4	30	242
	W ogóle nie uczestniczy	28	25	4	44	97
Poglądy polityczne	Lewica	22	44	7	27	148
	Centrum	30	38	1	31	321
	Prawica	33	35	4	29	309
	Trudno powiedzieć	23	20	3	54	239

Tabela 5

		Społeczeństwo polskie starzeje się: rodzi się mało dzieci i jednocześnie rośnie długość życia. Oznacza to, że w przyszłości liczba osób pracujących w stosunku do liczby emerytów będzie malała. W związku z tym wskazuje się na potrzebę, a nawet konieczność podwyższenia wieku emerytalnego. Jaki jest Pana(i) stosunek do podwyższenia wieku emerytalnego?				Liczba osób
		Jest to nie tylko konieczne, ale także korzystne dla przyszłych emerytów	Jest to niekorzystne dla przyszłych emerytów, ale konieczne	Nie jest to ani korzystne dla przyszłych emerytów, ani konieczne	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		15	27	40	18	1019
Płeć	Mężczyźni	16	30	40	14	487
	Kobiety	15	24	39	22	532
Wiek	18-24 lata	16	32	35	18	135
	25-34	16	35	34	15	195
	35-44	20	25	37	18	156
	45-54	13	32	43	13	179
	55-64	14	21	48	17	171
	65 lat i więcej	15	18	39	27	184
Miejsce zamieszkania	Wieś	14	26	38	22	385
	Miasto do 20 tys.	14	28	39	19	137
	20-100 tys.	16	31	41	12	193
	101-500 tys.	13	26	45	16	163
	501 tys. i więcej mieszk.	23	24	36	17	141
Wykształcenie	Podstawowe	12	27	35	27	251
	Zasadnicze zawodowe	13	21	51	15	262
	Średnie	16	29	38	17	348
	Wyższe	25	33	31	12	158
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	23	32	41	4	87
	Średni personel, technicy	11	40	32	17	43
	Pracownicy adm.-biurowi	15	32	38	15	65
	Pracownicy usług	23	14	56	7	64
	Robotnicy wykwalifikowani	17	26	42	14	120
	Robotnicy niewykwalifik.	8	23	49	19	55
	Rolnicy	18	28	41	13	54
Pracujący na własny rach.	37	34	16	13	37	
Bierni zawodowo	Renciści	10	20	38	32	75
	Emeryci	13	22	40	25	216
	Uczniowie i studenci	15	41	26	18	89
	Bezrobotni	13	31	32	24	57
	Gospodynie domowe i inni	6	21	53	20	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	15	31	47	7	136
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	23	25	37	15	76
	sekt. pryw. poza rolnict.	19	28	37	17	232
	prywatnym gosp. rolnym	13	30	43	15	49
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	9	27	43	21	169
	501-750	10	28	42	21	157
	751-1000	17	25	40	18	180
	1001-1500	18	25	42	15	156
	Powyżej 1500 zł	27	37	28	8	115
Ocena własnych war. mater.	Złe	7	26	46	22	154
	Średnie	17	24	38	21	478
	Dobre	17	31	39	13	387
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	16	21	41	23	50
	Raz w tygodniu	13	27	41	19	472
	1-2 razy w miesiącu	19	31	32	18	159
	Kilka razy w roku	15	25	45	15	241
	W ogóle nie uczestniczy	19	29	32	20	97
Poglądy polityczne	Lewica	26	27	35	11	148
	Centrum	14	31	39	16	320
	Prawica	16	29	40	15	310
	Trudno powiedzieć	10	19	42	29	240

Tabela 6

		Pojawiają się różne propozycje dotyczące zmian w systemie emerytalnym. Co Pan(i) sądzi o każdej z nich? Likwidacja przywilejów emerytalnych pracowników służb mundurowych i objęcie ich powszechnym systemem emerytalnym			Liczba osób
		Popieram tę propozycję	Jestem temu przeciwny(a)	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		62	26	11	1018
Płeć	Mężczyźni	66	25	8	485
	Kobiety	59	27	14	533
Wiek	18-24 lata	53	34	13	135
	25-34	58	33	9	194
	35-44	68	23	9	156
	45-54	68	23	8	180
	55-64	71	20	9	170
	65 lat i więcej	55	24	20	184
Miejsce zamieszkania	Wieś	60	26	14	385
	Miasto do 20 tys.	63	22	15	137
	20-100 tys.	66	27	7	193
	101-500 tys.	63	28	8	161
	501 tys. i więcej mieszk.	63	26	11	142
Wykształcenie	Podstawowe	52	28	20	251
	Zasadnicze zawodowe	67	24	9	261
	Średnie	65	26	9	347
	Wyższe	64	27	9	159
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	64	27	9	88
	Średni personel, technicy	55	39	6	43
	Pracownicy adm.-biurowi	59	25	16	65
	Pracownicy usług	73	18	9	64
	Robotnicy wykwalifikowani	76	19	5	119
	Robotnicy niewykwalifik.	57	35	7	55
	Rolnicy	58	32	10	54
Pracujący na własny rach.	76	21	3	37	
Bierni zawodowo	Renciści	60	25	15	74
	Emeryci	60	24	16	216
	Uczniowie i studenci	50	33	17	89
	Bezrobotni	66	21	13	57
	Gospodynie domowe i inni	57	32	11	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	64	27	9	136
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	69	28	3	76
	sekt. pryw. poza rolnict.	68	24	8	232
	prywatnym gosp. rolnym	53	35	12	49
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	62	22	15	169
	501-750	65	22	13	157
	751-1000	58	33	9	179
	1001-1500	64	29	7	156
	Powyżej 1500 zł	68	23	9	115
Ocena własnych war. mater.	Złe	60	27	13	153
	Średnie	61	26	13	478
	Dobre	65	26	9	387
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	63	24	14	50
	Raz w tygodniu	63	23	14	472
	1-2 razy w miesiącu	61	32	6	159
	Kilka razy w roku	62	28	10	240
	W ogóle nie uczestniczy	63	28	9	97
Poglądy polityczne	Lewica	60	31	9	148
	Centrum	68	23	9	321
	Prawica	64	28	8	310
	Trudno powiedzieć	55	25	21	239

Tabela 7

		Dużo mówi się ostatnio o możliwości reformy KRUS (Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego). Jak, Pana(i) zdaniem, powinien wyglądać system emerytur rolniczych? Czy w Pana(i) ocenie:			Liczba osób
		wszyscy rolnicy – niezależnie od uzyskiwanych dochodów – powinni płacić jednakową i niską składkę emerytalną	rolnicy – tak jak inne grupy zawodowe – powinni płacić składki emerytalne odpowiadające ich dochodom	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		10	79	11	1020
Płeć	Mężczyźni	9	82	9	487
	Kobiety	11	77	12	533
Wiek	18-24 lata	7	82	11	135
	25-34	11	80	9	195
	35-44	13	77	11	156
	45-54	11	82	6	180
	55-64	9	84	8	171
	65 lat i więcej	10	71	20	184
Miejsce zamieszkania	Wieś	14	75	12	385
	Miasto do 20 tys.	13	74	12	137
	20-100 tys.	5	86	9	193
	101-500 tys.	5	86	9	163
	501 tys. i więcej mieszk.	10	79	12	142
Wykształcenie	Podstawowe	11	72	17	251
	Zasadnicze zawodowe	12	79	9	262
	Średnie	11	80	9	348
	Wyższe	4	88	8	159
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	7	87	7	88
	Średni personel, technicy	15	81	3	43
	Pracownicy adm.-biurowi	11	79	10	65
	Pracownicy usług	9	84	7	64
	Robotnicy wykwalifikowani	11	79	10	120
	Robotnicy niewykwalifik.	21	74	4	55
	Rolnicy	22	67	10	54
	Pracujący na własny rach.	4	89	7	37
Bierni zawodowo	Renciści	15	73	12	75
	Emeryci	6	78	16	216
	Uczniowie i studenci	5	79	17	89
	Bezrobotni	8	84	8	57
	Gospodynie domowe i inni	12	78	10	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	12	78	10	136
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	8	86	6	76
	sekt. pryw. poza rolnict.	11	82	7	233
	prywatnym gosp. rolnym	20	67	13	49
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	11	79	11	169
	501-750	11	80	9	157
	751-1000	10	80	9	180
	1001-1500	5	87	8	156
	Powyżej 1500 zł	8	86	5	115
Ocena własnych war. mater.	Złe	7	79	14	154
	Średnie	11	77	12	478
	Dobre	10	82	8	388
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	15	69	16	50
	Raz w tygodniu	11	78	10	472
	1-2 razy w miesiącu	8	78	13	159
	Kilka razy w roku	10	81	9	242
	W ogóle nie uczestniczy	5	85	10	97
Poglądy polityczne	Lewica	11	84	6	148
	Centrum	11	80	9	321
	Prawica	8	85	7	310
	Trudno powiedzieć	11	67	22	240

Tabela 8

		Czy, Pana(i) zdaniem, obywatele powinni mieć większe niż obecnie możliwości decydowania o tym, kiedy chcą przejść na emeryturę i jak dysponować pieniędzmi zgromadzonymi w otwartych funduszach emerytalnych, czy też nie?			Liczba osób
		Tak, bo ludzie sami najlepiej wiedzą, jak zadbać o zabezpieczenie na starość	Nie, bo doprowadziłoby to do tego, że ludzie mieliby niskie emerytury, za które nie byłoby się w stanie samodzielnie utrzymać	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		58	27	14	1017
Płeć	Mężczyźni	59	28	13	485
	Kobiety	58	26	16	532
Wiek	18-24 lata	59	27	14	134
	25-34	61	28	11	195
	35-44	65	25	10	156
	45-54	61	32	7	179
	55-64	61	26	14	171
	65 lat i więcej	45	26	30	183
Miejsce zamieszkania	Wieś	55	26	18	385
	Miasto do 20 tys.	61	23	16	137
	20-100 tys.	54	36	11	193
	101-500 tys.	60	27	13	161
	501 tys. i więcej mieszk.	69	23	9	141
Wykształcenie	Podstawowe	49	28	23	251
	Zasadnicze zawodowe	57	28	15	261
	Średnie	63	26	11	347
	Wyższe	65	28	7	158
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	60	34	6	87
	Średni personel, technicy	73	25	3	43
	Pracownicy adm.-biurowi	57	39	4	65
	Pracownicy usług	68	27	5	64
	Robotnicy wykwalifikowani	58	27	14	120
	Robotnicy niewykwalifik.	55	36	8	55
	Rolnicy	71	14	15	54
	Pracujący na własny rach.	80	16	5	37
Bierni zawodowo	Renciści	53	19	28	75
	Emeryci	49	26	24	216
	Uczniowie i studenci	54	28	18	88
	Bezrobotni	59	27	14	57
	Gospodynie domowe i inni	57	35	8	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	65	30	5	136
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	66	26	9	76
	sekt. pryw. poza rolnict.	62	29	9	232
	prywatnym gosp. rolnym	64	18	18	49
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	61	25	14	169
	501-750	61	28	11	157
	751-1000	59	26	15	179
	1001-1500	53	31	16	156
	Powyżej 1500 zł	67	26	7	115
Ocena własnych war. mater.	Złe	50	27	22	153
	Średnie	57	26	17	477
	Dobre	63	29	8	387
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	50	36	14	50
	Raz w tygodniu	57	26	17	471
	1-2 razy w miesiącu	64	24	13	159
	Kilka razy w roku	60	29	11	241
	W ogóle nie uczestniczy	54	32	15	96
Poglądy polityczne	Lewica	55	32	13	148
	Centrum	63	28	10	320
	Prawica	59	28	12	310
	Trudno powiedzieć	53	23	24	239

Tabela 9

		Czy, Pan(i) osobiście, wolał(a)by:			Liczba osób
		pracować dłużej, niż wymagają tego przepisy emerytalne, i dostawać potem wyższą emeryturę	pracować tylko tak długo jak to konieczne, ale dostawać niższą emeryturę	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		44	37	20	1008
Płeć	Mężczyźni	48	36	16	481
	Kobiety	39	37	23	527
Wiek	18-24 lata	61	24	15	134
	25-34	50	30	21	194
	35-44	39	44	17	154
	45-54	41	42	16	178
	55-64	38	44	18	170
	65 lat i więcej	34	35	30	179
Miejsce zamieszkania	Wieś	40	37	23	381
	Miasto do 20 tys.	37	41	22	137
	20-100 tys.	47	41	12	192
	101-500 tys.	46	32	22	160
	501 tys. i więcej mieszk.	53	29	17	138
Wykształcenie	Podstawowe	41	35	24	247
	Zasadnicze zawodowe	38	43	18	258
	Średnie	44	37	20	346
	Wyższe	57	28	16	157
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	47	31	22	86
	Średni personel, technicy	42	48	9	42
	Pracownicy adm.-biurowi	40	45	15	65
	Pracownicy usług	46	37	18	64
	Robotnicy wykwalifikowani	49	32	20	120
	Robotnicy niewykwalifik.	38	42	20	54
	Rolnicy	31	46	23	54
	Pracujący na własny rach.	66	29	5	37
Bierni zawodowo	Renciści	36	40	24	74
	Emeryci	35	39	26	212
	Uczniowie i studenci	65	25	10	87
	Bezrobotni	52	29	20	56
	Gospodynie domowe i inni	35	41	25	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	39	43	18	135
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	42	41	17	76
	sekt. pryw. poza rolnict.	52	33	15	230
	prywatnym gosp. rolnym	29	46	26	49
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	45	35	21	168
	501-750	45	37	18	155
	751-1000	45	36	18	176
	1001-1500	40	41	19	154
	Powyżej 1500 zł	60	27	13	115
Ocena własnych war. mater.	Złe	39	35	26	150
	Średnie	41	40	19	473
	Dobre	49	33	18	385
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	32	41	27	50
	Raz w tygodniu	42	39	19	467
	1-2 razy w miesiącu	51	36	13	155
	Kilka razy w roku	41	36	24	240
	W ogóle nie uczestniczy	51	28	21	96
Poglądy polityczne	Lewica	51	34	15	147
	Centrum	44	37	19	318
	Prawica	46	37	17	307
	Trudno powiedzieć	36	38	26	237